

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ: ВСТУП ДО ПРОБЛЕМИ

Олійник О. М.

*кандидат культурології, доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи
Київський національний університет культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

Цілі мого виступу – звернути увагу на проблему зв'язку між національною культурною політикою та цифровим переходом. Головне запитання: що станеться, коли культурна політика перетворюється внаслідок цифрового переходу? Це ключове питання для сучасного порівняльного аналізу культурної політики, і це питання досі не було повністю розглянуто. Не зважаючи окремі винятки [1–4], комплексному аналізу цифрової культурної політики не приділялося достатньої серед дослідників і практиків. Проте європейські країни стикаються з великими проблемами в процесі узгодження своєї культурної політики з цифровим поворотом. Серед центральних викликів можна виокремити наступні:

- інтернаціоналізація та інтеграція онлайн-ринків – що робить національну політику складною без міжнародної співпраці;
- поява платформ, таких як Amazon, Spotify і YouTube, які можуть розвинути ринкову владу та ефективне лобіювання як на національному, так і на міжнародному рівнях;
- роль потокових сервісів, таких як HBO та Netflix, для розповсюдження та виробництва культурного та медіаконтенту;
- технологічна конвергенція – зосередження різних видів культурного споживання навколо невеликої кількості технічних пристроїв;
- очевидна перевага ринкової логіки – створення ринкової вартості основною цінністю культурного продукту.

Проблеми також існують в ухиленні від сплати податків та в контексті регулювання культурних й медіа-платформ, агентів культурних і креативних індустрій, які потенційно можуть сприяти зменшенню національних культурних бюджетів. Крім того, проблеми також можуть міститися в положеннях про вільну торгівлю і недискримінаційних положеннях в міжнародних торговельних угодах, що ускладнює визначення пріоритетності культурних продуктів певних країн або однієї країни. Нарешті, гармонізація та координація політики в рамках ЄС та ЄАВТ (Європейська асоціація вільної торгівлі/ (European Free Trade

Association) також є проблемою, оскільки вони потребують синхронізації та коригування національної культурної політики.

Виклики, подібні до описаних вище, здаються майже самоочевидними. Важливо розглянути їх системно та критично в контексті як національної, так і наднаціональної політики. Впродовж кількох десятиліть, у той час як культурне виробництво поступово ставало все більш цифровим, вплив національного політичного управління, здавалося, зменшувався, частково через вищезгадані проблеми. Як на це може відповісти національна культурна політика і як власне відреагувати?

Однією з потенційних відповідей є переглянута форма протекціонізму в культурній політиці, спрямована, більш-менш успішно, на підтримку елемента національної політики на глобальному культурному ринку. Іншою можливою відповіддю є перенесення акценту між різними видами інструментів політики, посилення, наприклад, ролі фінансового регулювання як інструменту культурної політики. Також можна поставити запитання по-іншому: яка роль національної культурної політики у формуванні чи створенні поля цифрового культурного виробництва? Можна також припустити, що в цьому відношенні існує різниця і, можливо, континуум між адаптацією та зреченням. Ця відмінність пов'язана з роллю та активним впливом національного культурного управління та політики. Цифровізація – це не сила природи чи технологічне цунамі, з якою національна культурна політика просто повинна так чи інакше боротися. Національні уряди та їхня політика більш активно залучені, ніж це підказує традиційна тенденція цифровізації як рушія змін.

Основне питання полягає в тому, чи національні культурні політики, зіткнувшись з оцифруванням, адаптувалися чи відмовилися. Наше ставлення до технологій можна розглядати в категоріях контролю та колонізації. У цьому відношенні адаптацію можна розуміти як реалізацію активних заходів і стратегій для вирішення відповідних викликів, тоді як зречення означає протилежне, а саме, перспективу *laissez-faire* і чітке бачення того, що цифрове поле культури виходить за межі розуміння національної політики. Звичайно, це більше континуум, ніж бінарна опозиція. Тому важливо розуміти, який варіант з континууму адаптації-зречення обрали різні європейські країни у рамках своїх цифрових культурних політик. Для цього слід зрозуміти контекст, історичний розвиток, обґрунтування та моделі політики.

В Європі існує велике розмаїття в частині політики національних культур. Вони відрізняються за низкою параметрів: відносна важливість державного фінансування, чіткі цілі та амбіції; розподіл відповідальності між рівнями влади; роль перспективи добробуту; рівень приватного фінансування; ступінь впливу Нового публічного менеджменту (New

Public Management); розміри країни та її населення; рівень культурного протекціонізму і т. ін. Попри ці всі відмінності спільним для національних культурних політик є необхідність співвідношення з вищезгаданими викликами, спричиненими процесами цифровізації. Їхнє відношення до Європейського Союзу як важливого регулюючого суб'єкта в глобальному масштабі представляє важливий аналітичний кут, де необхідно брати до уваги принцип субсидиарності стосовно культури. Зрештою, це створює аналітично сприятливий ґрунт, як для поглибленого аналізу окремих країн, так і для порівняльного аналізу між ними.

Ця тема вимагає міждисциплінарного та мультидисциплінарного підходу, що включає підходи та ідеї з культуральних та медіа студій, правових досліджень, інформаційних наук, політології та соціології. Це забезпечить системний огляд європейської цифрової культурної політики з використанням аналізу кожної окремої (обраної) країни, а також прикладне дослідження на наднаціональному /європейському рівні. До аналізу окремої країни потрібен власний специфічний методологічний підхід, але зрештою ці підходи об'єднує спільна характеристика: типи документів, які використовуються для аналізу. Різноманітні політичні документи (технічні документи та публічні звіти, що стосуються оцифрування секторів культури та медіа), міжнародні нормативні акти (конвенції, угоди, законодавство ЄС та директиви), парламентські дебати (щодо цифровізації та міжнародного регулювання цифрової культури), а також різні партійні звіти та публічні документи, що містять інформацію про політичні рішення. Для всіх країн базові дані про фінансування, законодавство, політичну організацію та управління культурною (і цифровою) політикою також представлені як спільна точка зору. Доступність даних, контексти та особливості розвитку окремих країн різноманітні, і в ході проведення цікавого та релевантного аналізу вони будуть відповідно відрізнятися.

Література:

1. Roberge J., Chantepie P. The Promised Land of Comparative Digital Cultural Policy Studies. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*. 2017. Vol. 47 (5). P. 295–299.
2. Roberge J., Nantel L., Rousseau. A. Who Needs a Plan Anyway? Digital Cultural Policymaking as the Art of Navigating through Uncertainties. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*. 2017. Vol. 47 (5). P. 300–312.
3. Valtysson B. Digital Cultural Politics. From Policy to Practice. London : Palgrave Macmillan, 2020. 233 p.
4. Wright D. How Culture Became Digital: Editor's Introduction." *International Journal of Cultural Policy*. 2022. Vol. 28 (7). P. 777–785.